

Blackhead: onvoorspelbare killer

Blackhead is een grote bedreiging voor de kalkoensector. Soms stoppen bedrijven vanwege terugkerende infecties. Volgens dierenarts Marc Heijmans is er meer onderzoek nodig om het hoofd te kunnen bieden aan deze onvoorspelbare killer.

HENK TEN HAVE

De kalkoenunderij is sowieso een moeilijke tak van sport, zegt pluimveedierenarts Marc Heijmans van Dierenartsenpraktijk Ell. Kalkoenen hebben bijvoorbeeld snel last van hittestress, kunnen plotseling in paniek raken en er is een grote potentiële ziektedruk.

Een van de grootste bedreigingen voor de kalkoensector is de ziekte blackhead, ook wel zwartkoppenziekte genoemd of Histomoniasis. Blackhead is een parasitaire aandoening en wordt veroorzaakt door het protozoön (eencellige) *Histomonas meleagridis*. Volgens de boekjes is deze ziekteverwekker afhankelijk van tussen-gasteren: spoorwormen van het geslacht Heterakis die zich in de blindedarm van

kalkoenen ophouden. “Deze spoorwormen vinden we echter niet bij uitbraken van blackhead”, vertelt Heijmans. *H. meleagridis* veroorzaakt beschadigingen aan de darmwand en kan ook de lever aantasten.

‘Meer onderzoek nodig’

Als gevolg hiervan treedt er een gele verkleuring op van de mest. Door een gebrekkige zuurstofopname kan er een zwartblauwe verkleuring van de huid optreden

die met name in de kop zichtbaar is, vandaar de naam blackhead.

Dierenarts Heijmans kreeg dit jaar te maken met twee uitbraken van blackhead, in de zomer – de ziekte manifesteert zich vooral bij warm en vochtig weer. Blackhead is een onvoorspelbare ziekte: hij kan plotseling optreden. “Ook bij prachtige koppels met een goede weerstand.” Hoe de ziekte zich uit, is ook niet te voorspellen, behalve dat het sterfepcentage bijna altijd hoog is.

“Afgelopen zomer ontdekten we bij een koppel bij toeval, bij een screening, blackhead bij twee jonge kalkoenen”, vertelt Heijmans. “Met het goed houden van de darmgezondheid probeerden we de gevolgen van de besmetting te beperken. Dat

Figuur 1

Aantal bij Gezondheidsdienst voor Dieren aangetoonde Histomonosis-infecties. Dit is geen compleet beeld van alle histomonosisbesmettingen in het veld. (Bron: GD)

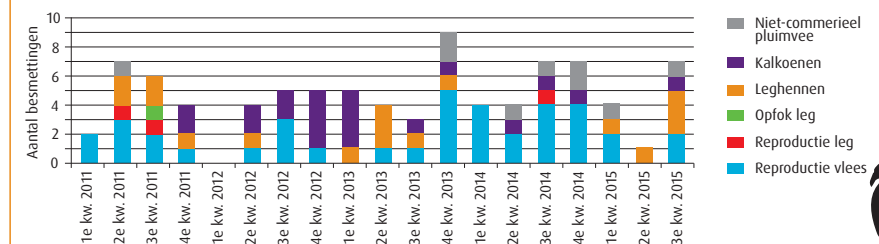

FOTO: TIVAN WIERMANS

ging drie weken goed, totdat er een bloederige darmontsteking ontstond door een virale infectie in combinatie met hittestress. De helft van de dieren stierf.” Bij een ander koppel verliep de ziekte heel anders. “80 procent werd van de ene op de andere dag ziek; ook hier ging de helft uiteindelijk dood.”

Deze sterftepercentages zijn niet uitzonderlijk. Bij een uitbraak van blackhead sterft gemiddeld 50 tot 100 procent van de kalkoenen. “Het hoogste sterftepercentage zien we bij een besmetting van dieren vanaf 3 weken oud. De meeste besmettingen komen voor bij dieren van 6 tot 7 weken oud. Bij oudere dieren is er minder sterfte”, aldus Heijmans.

Geen middelen meer

Door veranderde wet- en regelgeving is blackhead een steeds groter probleem geworden: er zijn geen preventieve en curatieve middelen meer voorhanden tegen de ziekte. Het gebruik van het preventieve middel nifursol werd per maart 2003 verboden door de Europese Unie; volgens de EU kunnen residuen van het middel in kalkoenvlees risico's opleveren voor de volksgezondheid. Eerder werd het curatief

werkende middel dimetridazol al uit de handel gehaald vanwege veiligheidsrisico's. Het antibioticum paramomycine blijkt ook preventief te werken, maar het preventieve gebruik van antibiotica in diervoeders is uit den boze vanwege de resistentieproblematiek en omdat voerfabrieken door GMP-codes geen antibiotica meer in het voer willen mengen.

Een vaccin is eveneens niet beschikbaar. Proeven met een vaccin door de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) in 2013 mislukten en geld voor nieuwe experimenten ligt niet voor het oprapen.

Bij het ontbreken van medicijnen, een vaccin en vooral ook kennis van de ziekte, zet de kalkoensector nu met name in op biosecurity en de darmgezondheid om de ziekte te voorkomen. “Primair begint het voorkomen van de ziekte met biosecurity en een goede darmgezondheid is ook cruciaal. In de vleesvermeerderingssector zien we laatste jaren ook regelmatig blackhead. De sterfte is hier echter veel lager dan bij kalkoenen. In de vermeerderingssector wordt bij uitbraken oregano in het voer ingezet, maar dit lijkt bij kalkoenen niet te werken.”

Dierenarts Heijmans en zijn collega's ondersteunen de kalkoenhouders bij het voorkomen van de ziekte en bij een uitbraak. Maar als de ziekte uitbreekt, kunnen ook zij maar heel weinig doen. “Dat is erg frustrerend. Met schade en schande worden we wel wat wijzer. Zo kijken we meer naar hoe we coccidiose bestrijden, omdat blackhead meer op die ziekte begint te lijken. Maar we kunnen bij een uitbraak niet voorkomen dat over het algemeen minstens de helft van de dieren doodgaat. Die hoge sterfte zorgt niet alleen voor grote economische schade, het is voor de kalkoenhouders ook psychisch erg belastend om al die dode kalkoenen te moeten rapen. Als ze een ronde hebben gedaan, kunnen ze weer opnieuw beginnen. Dat doet veel met hen. Ik ben wanhopige boeren tegengekomen.” En dan is er nog het dierenwelzijnsaspect: de dieren die overleven zijn pas na drie tot vier weken uitgezikt en in die ziekteperiode kan het lijden niet worden verlicht.

Onderzoek nodig

Voor een goede aanpak van blackhead en oplossingen is allereerst veel meer onderzoek naar de ziekte nodig, zegt Heijmans. “De epidemiologie van blackhead is nog erg onduidelijk. We weten eigenlijk niet

hoe de veroorzaker van blackhead een bedrijf binnenkomt en hoe het vervolgens tot ziekte komt bij de kalkoenen.” Voldoende geld voor onderzoek is er momenteel echter niet. “De veertig Nederlandse kalkoenhouders kunnen daarvoor niet voldoende geld genereren en alle geldpotjes zijn opgedroogd.”

Internationaal is er ook nog maar weinig onderzoek gedaan naar blackhead. “Wereldwijd zijn er slechts drie wetenschappers gespecialiseerd in deze ziekte.” Dat komt mede doordat er in andere landen, zoals Canada en de Verenigde Staten, nog preventieve middelen tegen blackhead zijn toegelaten. Daardoor was er geen noodzaak om onderzoek te doen naar de ziekte en nieuwe oplossingen te zoeken. Maar het preventief toedienen van medicijnen via veevoer is ook in de VS en Canada onder vuur komen te liggen. Daarom verwacht Heijmans dat er in die landen eveneens meer interesse komt voor wetenschappelijk onderzoek naar blackhead.

In Nederland komt blackhead ook steeds vaker voor op bedrijven met ander pluimvee dan kalkoenen. Dat kan er ook voor zorgen dat er meer geld beschikbaar komt voor onderzoek naar de ziekte.

Heijmans hoopt dat de Nederlandse kalkoensector voldoende tijd van leven heeft om op een oplossing voor blackhead te wachten. Soms stoppen bedrijven helemaal met het houden van kalkoenen vanwege terugkerende infecties. “Dat is de afgelopen tien tot vijftien jaar drie keer gebeurd. En dat is relatief vaak als je het totale aantal kalkoenhouders dat Nederland nog telt in ogenschouw neemt.” §

Een door Histomoniasis aangetaste lever van een kalkoen.

FOTO: DIERENARTSENPRAKTIJK ELL

Minder kalkoenen

Tussen 2000 en 2014 is het aantal kalkoenen op landbouwbedrijven in Nederland gedaald van ruim 1,5 miljoen tot bijna 800.000. Het aantal bedrijven daalde van 120 in het jaar 2000 tot 40 vorig jaar, blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dierenartsenpraktijk Ell heeft 11 kalkoenhouders met in totaal 328.000 kalkoenenplaatsen als klant. De praktijk werkt ook voor kalkoensbroederij Coolen in Heythuysen. Eind oktober werd bekend dat Hendrix Genetics deze kalkoensbroederij wil overnemen.